

Seminar I – Kuidas määratleme rahvakultuuri tänapäeva kontekstis? Rahvakultuuri valdkonna põhimõistete arutelu

Seminaris arutati põhimõisteid rahvakultuuri valdkonnades. Arutati mõistete tähendusvälju tänapäeva kontekstis – mis see on ja mis see ei ole ja milles ollakse eri meelt (nõu hägune ala). Eesmärk oli hägusas alas olevates erimeelsustes arutelu käigus ühisele otsusele jõuda.

Mõisted olid aruteluks sõnastatud järgnevalt:

Rahvuslik käsitöö: mis on rahvakunst ja rahvuslik käsitöö tänapäeva kontekstis?

Koorimuusika: mis on koorimuusika tänapäeva kontekstis (harrastus või professionaalne kunst)?

Vaimne kultuuripärand ja pärimuskultuur: mis on vaimne kultuuripärand ja pärimuskultuur tänapäeva kontekstis?

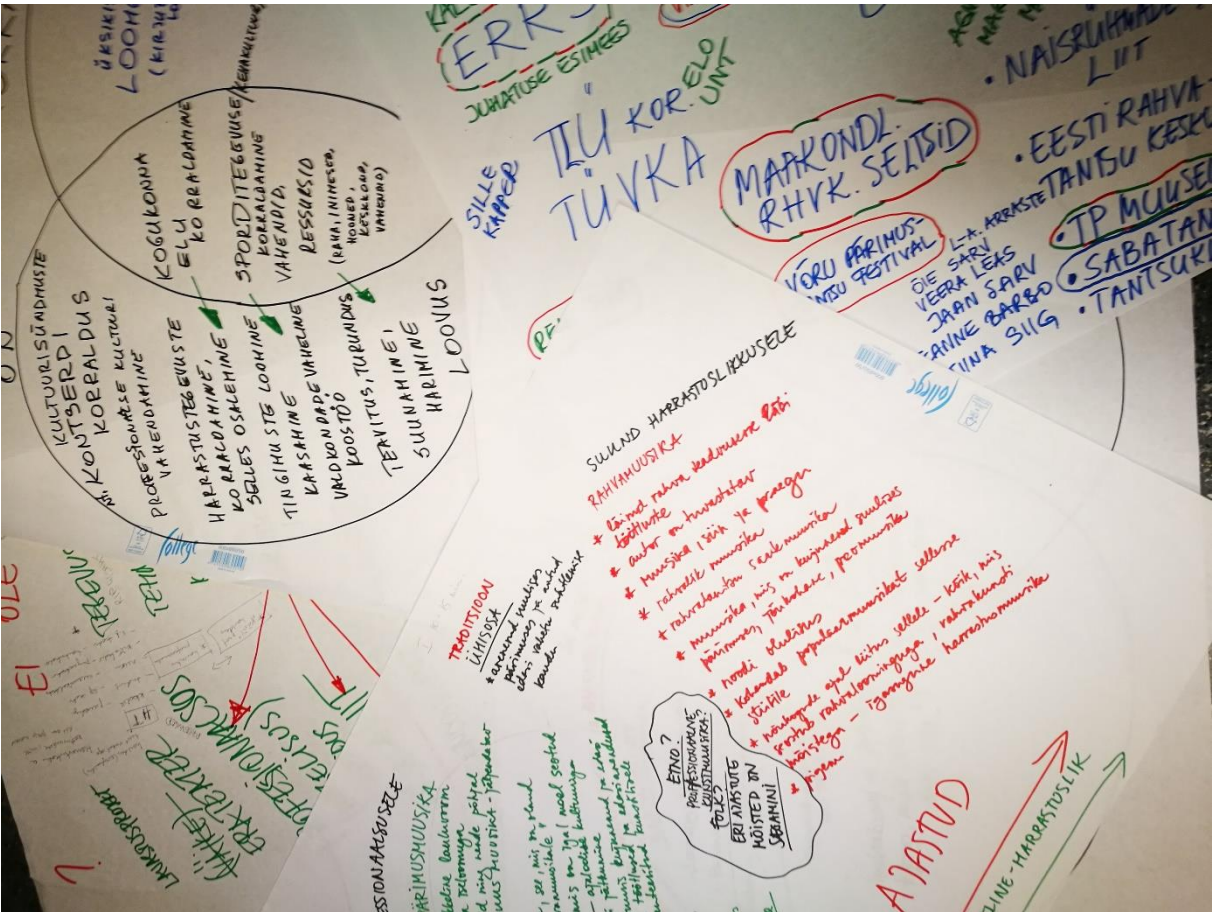
Rahva- ja pärimusmuusika: mis on pärimusmuusika ja rahvamuusika tänapäeva kontekstis?

Harrastusteater: mis on harrastusteatri roll tänapäeva kontekstis?

Rahva- ja pärimustants: mis on lavatants ja pärimustants tänapäeva kontekstis?

Kultuurikorraldus (laud 1): mis on kultuurikorraldus tänapäeva kontekstis?

Kultuurikorraldus (laud 2): kes on kultuurikorraldaja tänapäeva kontekstis?

Arutelude kokkuvõtted valdkondade lõikes:

Rahvusliku käsitöö laudkond

Aruteluküsimuse püstitus: mis on rahvakunst ja rahvuslik käsitöö tänapäeva kontekstis?

Meil on huvitavad sõnad, mille lahtimõtestamisel tekib küsimus, mis tasandi sõnadega üldse tegemist on. Need sõnad on rahvakunst ja rahvuslik käsitöö. Nagu me ettekannetest aru saime, siis rahvus ei võrdu rahvalikuga. Rahvuslik peaks kätkema endas mingit etnilist kultuuri ja paikkondlikku pärandit. Rahvas on see seltskond – populus, kes kuskil elab. Meie oleme ka kõik rahvas, vaatamata sellele milline kultuuriline taust meil on.

Me proovisime leida nendele mõistetele – rahvakunst ja rahvuslik käsitöö kattuvaid ja eristuvaid osi. Kui me vaatame rahvuslikku käsitööd kui käelist pärandit, mis on mingisuguses kultuurikontekstis ja ilmselgelt omab mingisugust kunstilist väärtust, siis ta oleks ilmselgelt rahvakunsti osa. Aga kui me võtame käsitöö tehnoloogia, mille abil on võimalik kunstilise väärtuseta esemeid, asju või nähtusi moodustada, siis ta ei oleks rahvakunsti osa.

Teine koht, mis meil hängusasse alasse jäi, on autor. Rahvusliku ja pärandi puhul, mida vanem see on, seda vähem me autorist teame ja mida uuem see on, võib olla autor olemas. Kui autor on kasutanud rahvuslikku ainet, siis on tegemist rahvakunsti ja ka rahvusliku käsitööga. Neid mõisteid omavahel ühendada ja neid teha analüüsitavateks või sünteesitavateks on väga raske.

Me jõudsime kokkuleppele, et rahvakunst on kunst ja et rahvuslik käsitöö on käsitöö. Kui me täpsemalt läheneme, siis töö. Tööl on ka kolm tähendust – protsess, kasutatav võttestik ja ese. Neid on raske võrrelda. (Kokkuvõtte Marja-Leena Jaanus)

Kommentaare ja küsimusi:

-Rahvakunst tuli meie lauda, kuna meil on Rahvakunsti ja Käsitöö Liit. Rahvakunst on poliitiliselt laetud sõna, sinna lähivad rahvakunstnikud ja Georg Ots ja kõik muu ja kõik rahvakultuuri alad samuti. Justkui üks liit on ära kaaperdanud nii pärimustantsu kui rahvamuusika kõik teised valdkonnad. Siis me takerdusime ja see on lahendamata ülesanne 10 minutiga. (Ave Matsin)

-Mis oleks siis, kui me rahvakunsti terminit enam ei kasutaks, mis sellest muutuks? (Elo-Hanna Seljamaa)

-Siis meil oleks palju muid keelendeid, mis võib-olla oleks isegi täpsemad. Aga samas kui meil oleks vaja ühte lohet, kelle selga kõik kangelased ära mahuksid, siis me kindlasti kasutaksime seda keelendit – rahvakunst. (Marja-Leena Jaanus)

- Ma nüüd intrigeerin nagu soovitati. Et rahvakunst käsitöö küljest lahti haakida ja mõelda temast selles laiemas võtmes. Kas teised on ka nõus sellega või ei ole? (Elo-Hanna Seljamaa)

-Selles sõnas ise on vastus, on rahvas, on kunst. Kõik see mis rahvas teeb ongi kunst. Kas ta laulab, teeb käsitööd, näitemängu või tantsib või tantsib ja laulab koos. Tegelikult on selles ju vastus olemas, see on rahvakunst. (Hirvo Surva)

Rahva- ja pärimustantsu laudkond

Aruteluküsimuse püstitus: mis on lavatants ja pärimustants tänapäeva kontekstis?

Rahvatantsu laudkonnas olid laual mõisted pärimustants ja lavatants. Pärimustants siis see, mis külast üles kirjutatud, vanematelt õpitud, mitteformaalne, edasi antud suuliselt või siis ka kehaliselt, kuna tegemist on tantsuga. Ei ole alati tantsitud rahvarõivastes. Püsivuse ja muutlikkuse tasakaal selle juures. Pärimustantsu juurde kuulub ka pillimäng, tantsu ja muusika vastastikune mõju. Varieeruvus, ei ole oluline, millisest soost või tantsijate arvust me räägime.

Lavatantsu tantsitakse alati rahvarõivastes või stiliseeritud kostüümis. See on eelkõige autori idee ja mõtte edasiandmine. Siit edasi tuleb standardiseeritud, tehniline keerukus, mida on vaja õpetada. Samas on siin oluline interpretatsioon, rühmajuht annab edasi autori ideed. Lavatantsu iseloomustab kindel koosseis tantsijate arvu või soo poolest (nais-, mees- ja segarühmad). Lavatants on mõeldud publikule esitamiseks ja esitajaks on rahvatantsurühm.

Kui me olime selle kõik ära arutanud, siis meile tundus, et tahaksime lavatantsu juurde kirjutada, et tegemist on lavarahvatantsuga, mitte ainult lavatantsuga, mis annab liiga laia tõlgendamisvõimaluse.

Pärimustantsu alla kirjutasime, et pärimustants on organiseerimata tegevus. Lavarahvatantsu puhul on organiseeritust märksa rohkem. Sellest lähtuvalt leidsime, et lavarahvatants vajab hoidmist ja toetamist. Pärimustantsu puhul leidsime, et osa sellest vajab hoidmist ja jõudsime küsimuseni, mis juhtuks, kui üldse ei sekkuks pärimustantsu hoidmisse?

Meie laudkonna hägune ala on pärimuspõhine tantsulavastus laval, mida me oleme selle kevade ja sügise jooksul näinud näiteks Pääsukeste ja Leesikate juubelikontserdil, kus iseenesest kasutatakse rahvatantsu sammustikku, pärimusmuusikat või rahvamuusikat või vähemasti helitaust on rahvalik. Samas lavastus pürgib kaasaegsusele. Seda me ei suutnud praegu lahterdada kummalegi poole.

Rahva- ja pärimustantsu laudkonna arutelu kokkuvõtteks me kirjutasime, kui rahvatants on pärimustantsu ja lavarahvatantsu katus, siis arutelu lõpuks me panime rahvatantsu juurde küsimärgi.

(Kokkuvõtte Kadri Tiis)

Kommentaare:

-Jäi kõrva üks lause, et kindlasti peab see kõik olema rahvariides. Ajalooliselt ei ole lastel ega mudilastel kunagi rahvariides olnud, mida me tänapäeval üritame neile selga toppida ja väga kalliks teha jne. [---] (Hirvo Surva)

-Me olime siin üldse raskustes soovitu sõnastamisega. Me jäime sinna tasandile, kus asjad praegu on. Lavarahvatantsu esitatakse peaaegu alati rahvarõivastes või stiliseeritud kostüümis. Sain natuke hiljem aru, et me peame mõtlema sellele, et kuidas me tahaks, et asjad oleks, aga me nii kaugele ei jõudnud. (Sille Kapper)

- Mul tekkis selline küsimus, kui me räägime rahvakultuurist üldiselt. Me praegu räägime konkreetselt rahvatantsust. Aga kui on näiteks amatöörseitskonnad, kooliõpilased, kes ei tee mitte rahvatantsu, vaid teevad moderntantsu, kaasaegset tantsu, kas see tegevus ei kuulu rahvakultuuri alla? (Kadri Hunt)

Koori- ja puhkpillimuusika laudkond

Aruteluküsimuse püstitus: mis on koorimuusika tänapäeva kontekstis (harrastus või professionaalne kunst)?

Me arutasime kahte küsimust – mis on koorimuusika ja milline on harrastus- ja professionaalse koorimuusika vahe. Kõigepealt jõudsime selleni, et koorimuusika on kooslaulmine. Siis leidsime, et igasugune kooslaulmine ikkagi ei ole koorimuusika. Ja lõpuks jõudsime ühisele seisukohale, et koorimuusika on kooslaulmine muusikalise kollektiivina. Ja ka selleni, et see on kunstiliik, millel on kunstiline väärtus. Nii et tegelikult koorimuusika sõltub suures osas sellega tegeleja määratlusest. Kui määratleme ennast koorina, siis me seda ka oleme.

Hägune ala, mille me arutelu käigus koorimuusikast välja nügisime, on see, kui ma laulan sünnipäevalauas või kooliklassis, see koorimuusika alla ei kuulu. Küll aga jõudsime selleni, et koorilaulu määratlus ei sõltu selle tasemest. Kui inimesed, kes on koos ja koos laulavad ja hästi veel viisi ei pea, see asja ei muuda, see on ikka koorimuusika. Sinna alla kuuluvad kõik need 38 000+ harrastajat, harrastuskoorid, sotsiaalkoorid, kes laulavad vanadekodudes kord kuus või kirikutes koraalikoorigi või professionaalsed palgalised koorid.

Kõiki, nii harrastus- kui professionaalseid koore ühendab professionaalne dirigent ja laulupeotraditsioon, kus saavad kõik koorid kokku. (Kokkuvõtte Kaie Tanner)

Rahva- ja pärimusmuusika laudkond

Arutelüküsimuse püstitus: mis on pärimusmuusika ja rahvamuusika tänapäeva kontekstis?

Meie laudkond on segaduses nagu aasta

kümneid juba ja aina segasemaks läheb. Me kaardistasime pärimusmuusika ja rahvamuusika olemuse tänapäeval. Jõudsime ühisosani, milleks on see, et nii pärimus- kui rahvamuusika on edasi arenenud suulises pärimuses ja antud edasi vahetu suhtlemise kaudu. Meie mõistekaardil on kõige suurem ja selgem osa ühine osa – traditsioon.

Hägusas alas on terminid, mida me kuuleme nende kahe mõiste puhul kasutatavat. Seal on sellised mõisted nagu etno, folk, professionaalne kunstmuusika, mis põhineb pärimusel, nende mõistete kohta meil vastust ei ole. Kõik eri ajastute mõisted on meil segi. Siin tuli lauda üks ettepanek, et ehk tasuks meie valdkonnas hakata rääkima ka ajastutest? Et on näiteks ajalooline pärimusmuusika. Minu jaoks on pärimus see, mis on selja taga, mitte ees ega meie ümber. Meie ümber on rahvamuusika. Segane lugu. Ü

Ühiselt jõudsime me seisukohani, et pärimusmuusika mõiste pigem pretendeerib suhtumisele, mis on kutseline või professionaalne ja rahvamuusika pigem harrastuslikkusele. (Kokkuvõtte Krista Sildoja)

Kommentaare ja küsimusi:

-Pärimusmuusika mõiste, kui nüüd paar aastakümnet tagasi minna, tekkis ju reaktsioonina nõ ametliku rahvamuusika vastu, millel on ühisosa rahvakunstiga. Kas nüüd on jälle toimunud või toimumas uus pööre? Kuidas te seda näete? (Elo-Hanna Seljamaa)

-Pigem me nimetaks kõik selle ühiselt pärimusmuusikaks. Me näeme, et pärimus- ja rahvamuusika ühisosa on suur ja seal ärte peal on ajalooline pärimusmuusika, rahvamuusika või mis iganes seal ärte peal on. Võib-olla hakatagi nimetama kõike pärimusmuusikaks, mida me teeme siin ja praegu ja mis põhineb traditsioonidel. (Krista Sildoja)

-Sõna rahvalik ise on ka hämar ja puudutab mitte ainult muusikat.

-Kas rahvalaulik on pärimusmuusik? Kas tema kuulub pärimusmuusika ossa? (Marja-Leena Jaanus)

-Kes on rahvalaulik? Näiteks seto laulik Anne Vabarna.

-Anne Vabarna on praeguste terminikasutuste järgi nii rahva- kui pärimusmuusik kui traditsioonikandja. Ta mahub igale poole. (Janika Oras)

-Aga muidugi rahvakunst ja rahvamuusika. Nüüd läheb väga isiklikuks, aga minu jaoks on nõukogude aeg need mõisted nii ära degradeerinud, et me ei saa neid tänapäeval neutraalselt kasutada ja mingis uues tähenduses kasutusele veel võtta, võib-olla tulevikus. (Janika Oras)

-Mis on siis regilaul? See on üks asi. Teine asi, kui kõik on pärimusmuusika, siis saja aasta pärast on meie räpparid siis pärimusmuusikud? Minu arusaama järgi on ikkagi kõik alguse saanud 2000 a tagasi regilaulust ja sellele on tulnud peale siis nõ folk kui ka kõik muu. (Hirvo Surva)

-Räpparid on juba praegu pärimusmuusikud. 2000 a tagasi oli regilaul umbes nagu räppmuusika praegu. Me ei tea mis saab räppmuusikast tulevikus ja kuidas temasse suhtuma hakatakse. (Janika Oras)

-Ühtegi traditsiooni ei saa selle säilitamise nimel isoleerida. See sureb lihtsalt ära. Me peame sellega leppima, kui me tahame edasi elada. (Tuulikki Bartosik)

Harrastusteatri laudkond

Arutelüküsimuse püstitus: mis on harrastusteatri roll tänapäeva kontekstis?

Alustan sellise mõttega, et kui siin enne öeldi, et olgem päris ja ärgem võtkem rolle, siis teatrimaailm põhinebki sellel, et seal me enamus ajast võtame rolle ja see justkui ongi see meie rahvakultuur.

Meil on hägusa alaga seotud professionaalsus, kutselisuus, haridus, püsirepertuaar, püsikoosseis, erateater. Kuhu me siis lõpuks jõudsime? Jõudsime sinna, et võib-olla me ei tahagi, et see hägune ala ära kaoks. Võib-olla see on see vaba ala, kus harrastusteater võib kogu aeg liikuda professionaalsuse poole või siis hoopis professionaalsuse pealt ära ja muutuda näiteks kogukonna elu toetavaks ja toetuseks.

Misasi on harrastusteater? Harrastusteater on enesearendamine, eneseväljendus, meelelahutus, kultuuriline kogemus, seltsielu ja lisasime siia ka festivalide elu. (Kokkuvõtte Kristiina Oomer)

Kommentaare ja küsimusi:

-Miks festivalid siia panna?

-Kui me räägime rahvast, kui me räägime kogukonnast, siis meie jaoks festival sarnaselt laulu- ja tantsupeoga toobki meid kokku, kes me selle eriala või valdkonnaga tegeleme. Me oleme seal koos, me oleme kaasteelised, koosmõtled, sellepärast festivalid, mis on ülitähtis osa meie jaoks. (Kristiina Oomer)

-Festival kui kogukonna loomise mehhanism mingis mõttes. (Elo-Hanna Seljamaa)

Vaimse kultuuripärandi ja pärimuskultuuri laudkond

Aruteluküsimuse püstitus: mis on vaimne kultuuripärand ja pärimuskultuur tänapäeva kontekstis?

Meil lähevad asjad ikka väga segaseks. Osad meist nõustuvad ja osad mitte, et vaimne kultuuripärand on osa pärimuskultuurist. Kuna kõik sellega ei nõustu, ei saa sellele alla kirjutada.

Me panime küll kirja pigem mitte hägusat ala, vaid ühisosa. Nii oli meil lihtsam jõuda ühe laua äärde. Ühisosana sai kirja: põlvkondade ülesus, järjepidevus, traditsioon, katkestus, oskused, funktsionaalsus. Mõlemad on elavas kasutuses, aga pärimuskultuur võib olla ka mitteaktiivses kasutuses. Vaimse kultuuripärandi puhul on elav kasutus eelduseks.

Pärimuskultuuri puhul tõime veel eraldi välja, et ta on ka aineeline.

Vaimse kultuuripärandi puhul toodi välja märksõnad nagu kontekst, protsess, kogukond, politiseeritus, defineeritus. (Kokkuvõtte Monika Tomingas)

Kommentaariid ja küsimused:

-Miks kontekst ja protsess on vaimse kultuuripärandi all, aga mitte pärimuskultuuri all?

-Arutasime tulemusest lähtuvalt. Kui pärimuskultuuri puhul me saame rääkida tulemist, siis vaimse kultuuripärandi puhul arvestades ka kogukonnapõhisust on keskmes protsess. (Leelo Viita)

-Pärimuskultuuri puhul on ka protsess tihtipeale tähtis, aga protsessi tulemusena sünnib midagi, siis ta ei kuulu vaimse kultuuripärandi alla, aga ta on pärimuskultuur. (Monika Tomingas)

- Väikene kommentaar. Mina lugesin välja, et pärimuskultuur on kultuur ja vaimne kultuuripärand on pärand. Need on kaks erinevat kategooriat ja neid ongi suhteliselt raske omavahel võrrelda ja pörkasime täpsemalt sama asja vastu. Käsitööteaduse terminite komisjonis me jagasime kultuuri ehk pärandkultuuri, mille osaks oli vaimne pärandkultuur. (Marja-Leena Jaanus)

Kultuurikorralduse laudkonnad (I ja II)

I - Aruteluküsimuse püstitus: mis on kultuurikorraldus tänapäeva kontekstis?

Nagu meie arutasime, võiksime me arutada kõik siin, kuna kõik kokku me ilmselt korraldame kultuuri igapäevaselt.

Kultuurikorraldus on põhiliselt kultuurisündmuste korraldamine, professionaalse kultuuri vahendamine, harrastustegevuste korraldamine ja selles osalemine. Hägusasse alasse läks meil alguses ka kogukonna elu korraldamine ja rääkisime selgemaks, et ka see on kultuurikorraldus, sest suur osa sellest on ikkagi seotud kultuuriga. Isegi kui kogukonnas tehakse talguid, „Teeme ära!“, siis on need talgud juba kultuuri osa, vaimne kultuuripärand. Hägusasse alasse tuli meil juurde sporditegevus – kehakultuur ja ka selle me suunasime kultuurikorraldusse.

Kultuurikorraldamine on nendeks üritusteks tingimuste loomine, selleks kellegi või millegi kaasamine. Tuleb luua kindlasti valdkondadevahelist koostööd, kõik, kes siin praegu on, teha kommunikatsiooni, teavitust ja turundust. Selle käigus me suuname ja harime inimesi, nii noori kui vanu, kõiki põlvkondi. Ilmselt tuleb see kõik suure loovuse tulemusena.

Mis tuleb juurde? Kas kultuurikorraldus on ka vahendid ja ressursid, mis on raha, inimesed, hooned, keskkond ja vahendid? See kuulub ikkagi suures osas kultuurikorralduse juurde, sest midagi ilma nendeta valdavalt ikkagi teha ei saa. Mõned nendest osadest peavad kindlasti olema olemas.

Teine küsimus, et mis ei ole kultuurikorraldus? Väga keeruline oli sinna üldse midagi kirjutada, sest vähemalt meie jaoks on terve elu on üks suur kultuurikorraldus. Leidsime, et vast üksikisiku loometegevus. Kui see on kirjanik, kes kirjutab kodus raamatut või kunstnik, kes maalib oma maali või muusik, kes loob hetkel muusikateost, ei ole kultuurikorraldus. Aga nii kui ta väljub sellega oma kodust ja hakkab seda kuskil esitlema, siis saab see kohe olema kultuurikorraldus. (Kokkuvõtte Anne Uttendorf)

II - Aruteluküsimuse püstitus: kes on kultuurikorraldaja tänapäeva kontekstis?

Me arvame, et suured kultuurikorraldajad on meil nii ministeerium, erialade liidud, ühingud, kui KOV-de kultuurispetsialistid. Arvasime, et kultuurikorraldajad ei ole volikogu kultuurikomisjoni liikmed ja omavalitsusjuhid.

Hägune ala oli meil hästi põnev. Hägusasse alasse jäi meil kohe alguses raamatukogutöötaja ja muuseumitöötaja. Arutelu ja arutelu lõpus panime nad kultuurikorraldajaks.

Kultuurivaldkonda kuuluvad ka muinsuskaitse eest vastutavad organisatsioonid ja isikud, kes olid meil ka hägusas alas. Arutelu lõpuks me otsustasime, et nad ei ole kultuurikorraldajad.

Kõige põhilisem arutelu oli meil ringijuhhi üle. Ringijuht võib olla nii kultuurikorraldaja, aga ka mitte kultuurikorraldaja. Ringijuht jäigi meil hägusasse alasse. (Kokkuvõtte Krista Dreger)

Kommentaariid ja küsimused:

-Kultuurikorraldus on seal, kus on rahvas.

- Metatasandilt on kultuurikorraldus nähtus, mis on kahene. Ühelt poolt on ta kultuurivahenduslik protsess, millel on palju valdkondlikke iseärasusi ja palju tasandeid. Valdakonnad on näiteks kunst, muusika, tants. Tasandid on kutselisel, eelkutselisel või ka harrastuslikul tasandil toimuv kultuurivahenduslik protsess. Teisalt on kultuurikorraldus poliitika valdkond ehk see, kuidas kultuur on erinevatel tasanditel korraldatud – riiklikul, KOV tasandil või kogukonnas.

Igasugune protsess ja poliitikavaldkond toimib kindlas ajaloolises kontekstis. Ehk nõukogude ajal oli nõukogude aeg ja me ei pea seda demoniseerima, vaid hoopis uurima. Tänapäeval toimub ta tänapäevases ajaloolis-poliitilises kontekstis, mis defineerib, määratleb ja suunab seda nähtust ja protsessi. (Ege Kulbok-Lattik)

-Küsimus, et managerid ja ürituste korraldajad, kes TÜ VKA-st ja EMTA-st saavad oma hariduse, kas need on ka kultuurikorraldajad? (Tuulikki Bartosik)

-Kontserdikorraldajad ja mänedžerid on meil tegelikult kirjas. Kuna me arvasime, et nad kuuluvad kuskile KOV või ministeeriumite alla, siis sedakaudu.

Kontserdikorraldajad, kogukonnakeskuste ja kultuurimajade juhatajad on kõik kultuurikorraldajad. (Krista Dreger)

-Võib-olla on isegi üheselt mõistetav, et need kultuurikorraldajad, kes on näiteks PÖFFi, Jazzkaare korraldajad – kõik see, mida Viljandi ette valmistab, on juba nii iseenesestmõistetav, et nad on kultuurikorraldajad, et me hakanudki seda arutama. (Urve Gromov)

-Minu jaoks on imelik, kuidas kultuurikorraldus on üldse libisenud rahvakultuuri või ka pärandi ainufookuseks. Kui mina omal ajal selle mõiste Eestisse tõin, ma ei pidanud ennast rahvakultuuri esindajaks. Mina olin visuaalsete kunstide festivali „Dionysia“ korraldaja ja ma juurdlesin, kes ma olen, kas produtsent, promootor või kultuurikorraldaja? Kogu selle mõtestamise ja kultuurikorralduse kui valdkonna osas ma lähtusin ikkagi kõige laiemast vaatest. Loomulikult käivad need kultuurivahendusliku protsessi eri ametite rollijoonised sinna alla ja see ei ole midagi, mis kuuluks ainult rahvakultuuri valdkonda, mis iganes see rahvakultuuri valdkond on (Egge kulbok-Lattik).

-Mitu korda käib läbi sõna poliitika. Kooriliikumine on ennast kuulutanud apoliitiliseks. (Hirvo Surva)